

Hankekuvaus ja Laskennallinen tarveselvitys: Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta- hanke

Yksikkö: Hallintopalvelut, kehittämispalvelut

Laatija: hankepäälikkö Ulla Tiainen

Rahoituslaskelma

Siun sote on haettavassa hankkeessa osatoteuttajana, Keski-Suomen hyvinvointialue toimii päätoteuttajana. Hankkeiden tukitaso on pääsääntöisesti 75 % hankkeen kokonaiskustannuksista. Hankkeeseen on tässä vaiheessa ajateltu kolmea kokoaikaista työntekijää. Hankkeen omavastuuosuus rahoitetaan kehittämispalvelujen budjetista. Budjetin valmistelu on kesken. Karkean laskelman mukaan hankkeen omarahoitusosuus olisi vuosittain 25% omavastuuosuudella:

2025: 14 332,5 euroa

2026: 57 330 euroa

2027: 57 330 euroa

Hankkeen budjetti koko hankekaudelle 515 970 euroa. Siun soten omarahoitusosuuden ollessa koko hankekaudella (25 %) yhteensä 128 992,5 euroa. Hankerahoitus 386 977,5 euroa.

Rahoituksen kuvaus

Hämeen ELY-keskus varautuu rahoittamaan hankkeita 28.2.2025 päättyvässä ESR+ -haussa 7 miljoonalla eurolla vuosien 2024–2027 valtuuksista. Osana Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027–rakennerahasto-ohjelman ESR+ -toimenpiteitä toteutetaan valtakunnallista Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden kehittäminen ja hyvinvoinnin edistäminen kohti yhdenvertaisuutta -teemaa. Teema on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön (STM) sekä opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) johdolla.

Hankkeen kuvaus

Hankeajaksi esitetään 1.10.2025–31.12.2027. Hankesuunnitelman valmisteleminen on kesken. Hanke jätetään rahoittajalle 28.2.2025.

Hankkeiden kohderyhmänä ovat lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen tukea, apua, palveluja ja hoitoa tarjoavat ammattilaiset, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö sekä perhekeskusverkostojen toimijat, hyvinvointialueet ja kunnat keskeisine yhteistyötahoineen. Lopullisina hyödynsaajina hankkeessa ovat haavoittuvassa asemassa ja/tai tuen tarpeessa olevat lapset, nuoret ja perheet.

Ylisukupolvinen syrjäytyminen on merkittävä yhteiskunnallinen haaste. Kasautuvat lapsuudenaikaiset ongelmat vaikuttavat merkittäväällä tavalla lapsen myöhempään elämään, esimerkiksi koulutukseen ja työelämään siirtymiseen. Onkin tärkeää tunnistaa ja tukea lapsen kehitystä suojaavia tekijöitä ja hänen

vanhempiensa, perheensä ja muun lähiyhteisön voimavaroja. Vanhemmuuden ja perheiden tukemiseen ja vanhemmuustaitoihin perheiden erilaisissa elämäntilanteissa on tarpeen kehittää nykyistä kokonaisvaltaisempaa ja systemaattisempaa työtettä ja perheen yksilölliset tilanteet ja tarpeet tunnistavia toimintamalleja. Vanhemmuuden tukemisessa on tunnistettava erilaisten perheiden ja eri ikäisten lasten kehitysvaiheisiin liittyvät tuen tarpeet, vauvaperheistä teineihin ja aikuisuuden kynnyksellä oleviin nuoriin. Vanhemmuuden tuen toimintatapojen, muotojen ja menetelmien kehittäminen lapsiperheiden, nuorten ja aikuisten sote-palveluissa sekä monialaisissa verkostoissa kuten perhekeskuksissa ja ohjaamoissa sekä muissa perheiden arkiympäristöissä lasten, nuorten ja perheiden osallisuus ja moninaisuus huomioiden.

Siun soten hankkeen keskeiset haettavat teemat keskittyvät seuraaviin rahoittajan ennalta antamiin kehittämisalueisiin.

- Kehitetään perustason palveluja, tukea ja joustavia toimintamalleja, joilla vahvistetaan eri toimijoidenyhteistyöhön perustuvaa työskentelyä vanhemman/vanhempien ja koko perheen arjen toimintakyvyn, pärjäämisen ja aktiivisen osallistumisen vahvistamiseksi.
- lasten ja nuorten huomiointi osana aikuisten palveluja (esim. aikuissosiaalityö, mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä kuntien työllisyyspalvelut).

Hankkeen tulee kehittää valtakunnallisesti merkittäviä ratkaisuja vanhemmuuden tuen kehittämiseen, tai tuottaa erityistä lisäarvoa olemassa oleviin palveluihin/toimintamalleihin.

Hankkeen tarve

Siun sotessa perhekeskustoimintaa kehitetään yhteisövaikuttavuuden viitekehyksen mukaisesti.

Pohjois-Karjalassa perhekeskustoiminnan kehittämiseen tuo konkretiaa yhteisövaikuttavuustyö. Siinä järjestöt, kunnat, seurakunnat ja hyvinvointialueet toteuttavat yhteistyössä tutkittuun tietoon perustuvia paikallisia ratkaisuja lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Työn ytimessä on eri sektoreiden toiminnan kehittäminen niin, että ne työskentelevät aikaisin, yhdessä ja riittävän pitkään lapsiperheiden tukena. Yhteisövaikuttavuus tuo perhekeskustoimintaan konkreettisia keinoja yhteensovittavan johtamisen sekä käytännön työn mallien sopimiseksi.

Lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palvelujen kokonaisuudesta käytetään nimeä perhekeskus. Perhekeskus on lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä edistävä sekä varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta tarjoava monialainen palveluverkosto. Perhekeskusverkostosta puhuttaessa tarkoitetaan kaikkia maakunnassa lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivia tahoja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluista, kunnista, järjestöistä ja seurakunnista. Perhekeskus voi toimia verkostomaisena, fyysisessä toimipisteessä sekä digitaalisten kanavien kautta.

Pohjois-Karjalassa on kehitetty perhekeskustoimintaa ja lasten, nuorten ja perheiden tueksi kehitettyä yhteensovittavaa työtä jo pitkään ja alueellamme ollaankin erityisesti yhteensovittavan johtamisen rakenteiden osalta pitkällä verrattuna muihin hyvinvointialueisiin. Kuntien kanssa tehdyssä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sopimuksessa on määritelty, että HVA vastaa perhekeskustoiminnan koordinaatiosta.

Perhekeskustoiminnan kehittäminen ja sen toimintamallin mukainen yhteensovittava työ on mainittu HVA:n palvelustrategiassa ja tässä yhteydessä on sitouduttu ottamaan käyttöön myös perhekeskukseen liittyvät digitaaliset palvelut. Digitaaliset palvelut tukevat eri sektoreilla toimivien ammattilaisten yhteensovittavaa työtä ja näin osaltaan auttavat välttämään päällekkäistä työtä. Myös ammattilaiset hyötyvät yhdestä kanavasta, josta löytää muiden toimijoiden yhteystiedot konsultaatiota ja yhteistyötä varten, mutta myös tietoa oman asiakkaan laajamittaiseksi tueksi.

Ensimmäisen tavoitteena nyt haettavassa hankkeessa on kartoittaa ja valmistella lasten, nuorten ja perheiden digitaalisia mahdollisuuksia Pohjois-karjalassa ja näin jatkaa tulevaisuuden sote-keskushankkeessa tehtyä työtä. Tulsote-hankkeen aikana sähköiseen perhekeskukseen liittymistä valmisteltiin, mutta hyvinvointialueen tarpeisiin vastaavaa ratkaisua ei ollut silloin tarjolla. Nyt haettavassa hankkeessa pyritään löytämään lasten, -nuorten ja perheiden hyödynnettäväksi työkaluja jo olemassa olevista ratkaisuista. Osana lasten, -nuorten ja perheiden digitaalisia palveluja on tässä hankehaussa keskusteltu digitaalisen palvelupolun luomisesta. Tätä kokonaisuutta on mahdollista lähteä edistämään jo olemassa olevilla ratkaisuilla.

Vaikka digitaaliset palvelut ovat saavutettavissa suurelle osalle alueemme lapsiperheitä, kaikille perheille ei riitä toisaalta ehkäisevä työ ja toisaalta ole riittävää digiosaamista saada apua ja tukea sähköisten väylien kautta. On kuitenkin selvää, että sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain sekä oppilas- ja opiskeluhoitolain mukaisten palveluiden tarpeessa olevien perheiden tukea voidaan vahvistaa ja oikea-aikaistaa, kun osa resursseista vapautuu tähän työhön.

Toisena tavoitteena hankkeessa on lasten huomioiminen aikuisten palveluissa. Siun sotessa on käytössä rajatuissa palveluissa toimintamalli, jossa aikuisten kanssa työskentelevät ammattilaiset ottavat puheeksi lapset myös aikuisen asioidessa palveluissa. Näin koko perhettä pystytään tukemaan ja lasten tilanne huomioimaan osana palveluja. Toimintaa toteutetaan käymällä vanhemman kanssa lapset puheeksi keskustelu. Keskustelu kartoittaa perheen arjen laaja-alaisesti, tällöin on mahdollista tunnistaa perheen suojaavat ja haavoittavat tekijät sekä miettiä tarvitaanko perheen tueksi muita ammattilaisia. Hankkeessa tätä toimintamallia koulutetaan ja laajennetaan Siun soten alueella niin, että alkuun mallia pilotoidaan rajatuilla yksiköillä, jonka jälkeen toimintaa laajennetaan. Pilotoitavat yksiköt sovitaan hankkeen saatua rahoituksen. Malli on laajennettavissa myös muille hyvinvointialueille rahoittajan toiveiden mukaisesti.

Pohjois-Karjalassa lastensuojelun eri indikaattorit ovat verrattain korkealla ja noususuuntaiset. Panostaminen lasten, nuorten ja perheiden ehkäisevän työn palvelukokonaisuuteen saattaa alueemme perheet avun piiriin helpommin, varhaisemmin ja laaja-alaisemmin eri toimijoiden yhteisellä työllä. Perheiden elämäntilanne tulisi tunnistaa riittävän varhain, varmistaa työskentelyn integraatio ja turvata tuen jatkuvuus. Perheiden elämäntilanteet tulee tunnistaa koko perhekeskusverkoston palveluissa. Tämä hankehaku liittyy ennalta ehkäisyyn, kehitämme perheiden mahdollisuutta löytää luotettavaa tietoa tavanomaisista lapsiperhe-elämään liittyvistä tapahtumista, kuten lapsen kehitykseen tai vanhemmuuteen liittyen. Luotettavan tiedon pohjalta, on helppo ohjautua oman alueen sopiviin matalan kynnyksen toimintoihin tai palveluihin. Vahvistamme myös lasten huomioimista aikuisten palveluissa systemaattisena toimintatapana. Samalla kehitetään aikuisten ja lasten palveluiden yhdyspintaa. Näin digitaalisten palvelujen kehittäminen ja lasten huomioiminen aikuisten palveluissa varhaisessa vaiheessa voi toimia välillisesti yhtenä suunnanmuuttajana lastensuojelun korjaavan palvelun tarpeen vähenemisessä.

THL:n tilastoraportin 24/2023 mukaan kiireellisesti sijoitettujen ja huostassa olevien lasten määrät vaihtelevat hyvinvointialueittain vuonna 2022. Vastaavaan väestöön suhteutettuna huostassa olleita lapsia oli eniten Kymenlaaksossa (1,7 %) ja vähiten Etelä-Karjalassa (0,45 %). Edelliseen vuoteen verrattaessa huostassa olleiden lasten määrä väheni useimmilla hyvinvointialueilla, poikkeuksena Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo. Vantaa-Keravan ja Pohjois-Karjalan hyvinvointialueilla kiireellisesti sijoitettujen lasten osuus oli suurin, eli 0,6 prosenttia vastaavaan väestöön suhteutettuna.

Siun sotessa viimesijaisten palvelujen käyttö on kasvanut ja näkyy erityisesti lastensuojelussa ja psykiatriassa sairaanhoidossa. Pohjois-Karjalan lapsista ja nuorista, joiden lukumäärä on 27 000 on avun tarpeessa 15–20 % eli 4000–5000 lasta tai nuorta. Esimerkiksi Siun soten ADHD-diagnooseihin sitoutuneet kokonaiskustannukset ovat 33,4 miljoonaa euroa. Noin 2,1 % alaikäisistä kulkee kalleimman polun päätyen sijaishuoltoon, kustannukset ovat 63 000 euroa/ lapsi. Sijaishuollon kustannukset olivat vuonna 2023 35 miljoonaa euroa. Suhteessa tähän 128 992,5 euron omavastuuosuus jaettuna kolmelle vuodelle on pieni summa, jolla voidaan vaikuttaa myöhempien kalliiden kustannusten syntyyn.

Ehkäisevän työn ja varhaisen tuen kehittäminen tulee Siun soten lasten, nuorten ja perheiden palveluiden visiota. Siun sotella on selkeä ja ennakoiva palvelukokonaisuus, joka on moniammatillisesti toteutettu, integratiivisesti johdettu ja tuottaa yhteensovitetun palvelun lapsen, nuoren ja perheen toimintaympäristöön.

Hanke linkittyy seuraaviin hyvinvointialueen strategiaan tavoitteisiin

- Toimintamme lähtökohtana on ennaltaehkäisy sekä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen yhteistyössä asukkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Monikanavainen palveluverkkomme vastaa väestön palvelutarvetta.
- Palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja oikea-aikaisuus paranevat.
- Toimintamme on tuloksellista, laadukasta ja kustannusvaikuttavaa.
- Toimintamme on pitkäjänteistä, tulevaisuuteen katsovaa ja päätöksenteko lapsen edun mukaista.